

Jegyzőkönyv a Népművelési Minisztérium Kollégiumának 1951. augusztus 7-i üléséről

A dokumentum egy 1951-es kollégiumi ülés jegyzőkönyve, mely jól illusztrálja a színházak állami felügyeletét ellátó Népművelési Minisztérium Kollégiumának működését. A Kollégium feladata elsősorban az volt, hogy az általános kultúrpolitikai elvekhez igazítsa a színházak működését. Itt határozták meg például a színházak profilját, döntöttek gazdasági és személyi ügyekben, de itt foglalkoztak a közönségszervezéssel és a színikritikával is, emellett a Kollégium hagyta jóvá a minisztérium Színházi Osztályának munkatervét is. Révai József miniszterrel itt találkozhat Major Tamás, Gáspár Margit, hogy megvitassák az 1951–52-es műsortervet. S itt követhető a Nemzeti és a Madách irányított rivalizálásának pártirányítása.

Jelen vannak: Révai József, Jánosi Ferenc, Mihályfi Ernő, Szirmai István, Redő Ferenc, Berczeller Antal, Somos Ferenc, Kerek Gábor, Torma Ernőné, Nemes Dezső, Kende István, Kovacsak Ferenc, Majláth Jolán, Pogány Jenő, Balázs István, Hartai László, Nelipa István.

1. napirendi pont:

A színházak műsorterve 1951/52-es színházi évadra.

Előadó: Kende István

Meghívottak: Major Tamás, Horváth Ferenc, Szendrő Ferenc, Both Béla, Apáthy Imre, Téri Árpád, Gáspár Margit, Bozóki István, Debreczeni Ferenc, Molnár József, Szlovák László, Dabronaki Béla.

I.

A színházak átszervezésének kérdését és ennek elvi szempontjait részletesen ki kell vinni a közvélemény elé, meg kell magyarázni, miért volt szükséges ez az intézkedés. Először is olyan társulatokat akartunk teremteni, amelyek versenyezni tudnak a Nemzeti Színházzal. Ez volt a cél az új Madách Színház és a Honvéd Színház létrehozásával. Monopol helyzet a kultúrterületen is egészségtelen, de a sok kisszínházzal lehetetlen volt ennek fölszámolása.

Szükséges volt az átszervezés, mert színházaink szervezete régi formájában túlméretezett volt. A múlt színházi évad azt mutatja, hogy a tervezett és kormányhatározat által megszabott 70-75 %-os jegyeladás helyett, csak 50 %-os eredményt tudtunk elérni. Itt természetesen a közönségszervezés hiányosságai is közrejátszottak, de a fő ok a színházak munkájának színvonalában volt. Pedig, mint a népgazdaságunk bármely területére, a színházakra is vonatkozik az, hogy fokozatosan át kell térni az önellátásra. Fokozatosan meg kell szüntetni az állami szubvencionálást. Ezt csak úgy tudjuk elérni, ha javítjuk a színházak munkáját, ha a nővéremelésre vesszük az irányt. Sok kistársulattal ezt sem lehetett elérni. 25-30 tagú gárdával nem lehet komoly munkát végezni, nem lehet emelni a próbák számát és nem lehet repertoár színházakká fejleszteni színházainkat. Pártunk kultúrpolitikája, a politikai szempontokat egy pillanatra sem szem elől tévesztve, a színvonalat, az elmélyülést is hangsúlyozza.

Az átszervezés fontos eleme volt a vidéki színházak fejlesztése.

Végl szükség volt az átszervezésre azért, hogy megteremtsük a színházi és filmterület szorosabb együttműködésének feltételeit.

Külön vígjáték színház kérdése:

Nem kell külön vígjáték színház. A Madách és a Honvéd Színház érezze saját profiljához tartozónak a vígjátékot is.

Kísérleti színház kérdése:

A Belvárosi Színháznak Simon Zsuzsa igazgatása alatt az volt az érdeme, hogy magyar darabokat és a jelennel foglalkozó új magyar darabokat vitt a színre, akkor, amikor a többi színház még hátul kullogott. Erre többé nincs szükség. Különösen nincs szükség a régi értelemben vett kísérleti színházra, amely mindenféle nyakatekert formai óbégatással akarja levenni a lábáról a közönséget. A fiatal szerzőink kipróbálhatják oroszlánkörmeiket a vidéki színházainkban. De nemcsak a vidéki színházak állnak rendelkezésükre, hanem, ha valami félig-meddig épkezláb, drámailag egészséges darabról van szó, a hiányosságok megtárgyalása és többé-kevésbé kijavítása után a budapesti színházakban is be kell mutatni.

A repertoár kérdése:

Az, hogy az operett színházat is éppen úgy repertoár színházzá fejlesszük mint a többit, mechanikus törekvés a műsortervben. A jó operettek menjenek szériában.

A vidéki színházak ősbemutatói:

Helyes az, hogy a vidéki színházak fejlesztése érdekében lehetőséget adjunk az ősbemutatókra. A Kollégium azonban óva inti attól a vidéki színházakat, hogy ezt túlzásba vigyék. A nívó-különbség a pesti és vidéki színházak között még tagadhatatlanul megvan és a vidéki színházak tanulhatnak a pestiektől. A vidéki színházak műsora tehát támaszkodjék a pestiek műsorára. Elsősorban olyan darabokat mutassanak be, amelyeket már volt alkalmuk pesti előadásban tanulmányozni. Ez nem jelenti a vidéki színházak lebecsülését. Ebből a szempontból hiányosak a vidéki színházak műsortervei. Különösen helytelen az, hogy a Pesten előadott darabokat legfeljebb egy év múlva láthatja a vidéki közönség. Ezt a hiányosságot nem lehet mindenféle ősbemutatókkal pótolni.

Magyar darabok, „nyugati klasszikusok”.

A Nemzeti Színház akkor Nemzeti Színház, ha játssza a „nyugati klasszikusokat” is. Shakespeare nélkül nincs színházi kultúra; a hiba éppen az, hogy a Madách Színház nem törekszik a Nemzetivel való konkurálásra ebből a szempontból sem. Feltétlenül segíteni kell a Madách Színházon azzal, hogy a Nemzeti Színház adjon át repertoárjából.

A Kollégium megállapítja, hogy a tervezet nem tartalmazza azokat a darabokat, amelyekről a vita során az igazgatók beszéltek. Jobban állunk magyar darabok dolgában, mint ahogy az a műsortervekből kiderül.

Aránytalanság a téma elosztásban:

A kérdést általában úgy vetik fel, hogy milyen arányban áll egymás mellett az „üzemi” és „paraszttéma”. Nem helyes ilyen kategorikusan kezelni a problémát, sokkal inkább a részletekbe kell menni. Feltétlenül szükség van antiklerikális témára. Helyes az a kezdeményezés, amely az ipari tanulókkal foglalkozik. Hallatlanul fontos téma a nők termelésbe való bevonása, azoknak a fejlődési problémáknak, nehézségeknek, konfliktusoknak az ábrázolása, amelyek ezzel kapcsolatban felvetődtek. Egyik legfontosabb problémánk a köztulajdonhoz való viszony.

A magyar munkásmozgalom múltja még nincs feldolgozva tudományosan sem, tehát addig nem is kezdhünk hozzá a dráma szempontjából sem.

Nemzeti Színház:

Nem helyes az, hogy a magyar darabjaink felét a Kamara Színházban adja elő.

A Nemzeti dramaturgiájának nem szabad önzőnek lennie, mert az nemcsak a Nemzetinek dolgozik, hanem az egész magyar színházi életnek.

Madách Színház:

Helytelen az, hogy a volt Madách Színház irányvonalát viszi tovább. Már az első évben, rögtön a megindulásnál konkurálnia kell a Nemzeti Színházzal. A műsoron ez a szándék nem látszik. A Nemzeti Színháztól át kell venniök néhány műsorszámot. Feltétlenül a Madách-nak kell játszania a Háy darabot.

Honvéd Színház:

Cseppfolyós állapotban van. A Honvéd Színháznak nagy reprezentatív színháznak kell lennie. Az összes színházak tartalékait meg kell nézni és a színházi sovinizmus leküzdésével segíteni kell a Honvéd Színházon, mert a műsora ebben az állapotában nem műsor. A Honvéd Színház nem azt jelenti, hogy csak katonai témákkal foglalkozhat. Bátorságot, katonai erényeket „üzemi témával” is nevelhetünk a nézőkben. A szocializmus építésének általános problémáit a honvédségnek is ismernie kell.

II.

- A Kollégium a bemutatott műsortervet elfogadja a vitában felmerültekkel kiegészítve.
- A színházi főosztály és az Írószövetség az érdekeltekkel együttműködve hozza létre a Központi dramaturgiai Tanácsot és vegye kézbe a legfelsőbb felülbírálatot, anélkül, hogy a színházak dramaturgiájának válláról levenné a felelősséget. Ugyanez a Tanács foglalkozzék a darabok elosztásával.
- Szervezetileg biztosítani kell, hogy a színház és a filmdramaturgia között bizonyos perszónalunió jöjjön létre.
- A minisztérium színházi és filmfőosztálya szorosabban dolgozzék együtt. Meg kell nézni milyen darabot lehet filmesíteni.
- A darabjainkban és filmjeinkben mutatkozó hibák kikerülése végett, melyek a parasztkérdéssel kapcsolatosan mutatkoznak, az Írószövetséggel együtt megbeszélést kell tervezni.
- Madách *Ember tragédiája* problémáit az Irodalomtörténeti Társaság vitassa meg, nyilvános vita keretében.

2. napirendi pont:

A faluszínház működéséről. Előadó: Kende István.

Meghívottak: Mátrai József, Pados István, Baksa Sós László, Ascher Oszkár.

A Kollégium megállapítja, hogy ennek az igen fontos kérdésnek az előkészítése, igen rossz. Az előkészítés közben a népművelési és a színházi főosztály, valamint a gazdasági főosztályaink nem dolgoztak együtt. Felelőtlenül, kapkodó, dilettáns módon készítették elő.

- Ki kell vizsgálni, ki a felelős a hiányos előkészítéséért.

Felelős: Pogány elvtárs. Határidő: 1 hét.

- A nemzetiségi célokra használt kocsit nem szabad visszavenni. A Kollégium megbízza Balázs elvtársat annak kiderítésével, hogy lehetséges-e még egy autóbust kapni, (újat, használtat, vagy bérleti alapon) a nélkül, hogy a költségvetés felboruljon.

Felelős: Balázs elvtárs

Határidő: egy hét.

- A színházi főosztályra tegyenek 1-2 értelmes előadót, aki a faluszínházzal foglalkozik.
- Felül kell vizsgálni a társulat vezetőit politikai szempontból. A politikai felelősöket fejlett, példamutató magatartású emberekből kell kiválogatni.

Felelős: személyzeti főosztály, színházi főosztály

- Balázs elvtárs vizsgálja meg, hogyan lehet növelni a bevételt és csökkenteni a kiadást.
- A Kollégium a faluszínház művészi profiljával kapcsolatban megállapítja, hogy lényegében próbálkozásról van szó és az első hónapok tapasztalatai után meg kell nézni, milyen változtatásokra van szükség.
- Kollégium nem járul hozzá ahhoz, hogy az egyes társulatok hangzatos neveket vegyenek föl. Meg kell várni először az eredményeket. A faluszínház neve: Állami Faluszínház.
- A Kollégium elfogadja átlagos fizetés-képpen az 1-120.- Ft.
- A Kollégium engedélyezi a kocsik rádióval való felszerelését póthitel igénybevétele nélkül.
- A Kollégium 1952. januárjának első felében jelentést kér a Faluszínház munkájáról.

Valamennyi Fővárosi Színház igazgatójának,
Budapest.

Értesítem, hogy a Népművelési Minisztérium közvetlen felügyelete alá tartozó színházak (ideszámítva az Operaházat is,) és a Vidéki Népszórakoztató Vállalat, valamint a Tanácsok felügyelete alá tartozó színházak és egyéb szórakoztató intézmények, illetve vállalatok előadásainak, továbbá a Tanácsok felügyelete alatt a kultúrotthonokban vagy egyéb helyeken megtartandó színházjellegű műsorok bármikori megtekintésére jogosító az egész ország területére érvényes, meghatározott számú szabadjegyet rendszeresítettem.

A bármely színházjellegű előadás megtekintésére jogosító szabadjegy névre szóló, vagy név nélküli. Két személy részére szabad belépést biztosít minden magyarországi színház és a tanácsok felügyelete alá tartozó színház vagy egyéb szórakoztató intézmény, vagy vállalat nézőterére, illetve területére.

A szabadjegy – akár névre szóló akár név nélküli – másra át nem ruházható. A szabadjegyeknél jogosulatlanok részére való átengedése, a szabadjegy azonnali megvonását vonja maga után.

A névre szóló szabadjegy tulajdonosa, felkérésre köteles személyazonosságát igazolni.

A név nélküli – csak sorszámokkal bíró – szabadjegy intézmény, illetve szervezet, vagy ezek kulturális ügyekkel foglalkozó osztályainak tulajdona. Felkérésre használója ugyancsak köteles a szabadjegyen tulajdonosként feltüntetett intézményhez, szervezethez, osztályhoz stb. tartozást igazolni.

A szabadjegy tulajdonosok részére – amennyiben szabad hely van – előzetes értesítés alapján is és az előadást közvetlen megelőzően is – azok számára való tekintet nélkül, minden más ingyenes jegykérés teljesítése előtt, feltétlen kell helyet biztosítani.

Emellett a színházi díszbemutatókra feltétlen küldjön a színház valamennyi szabadjegytulajdonosának meghívóhoz mellékelten 2 db jegyet.

A nem díszbemutatókkal kapcsolatban pedig a színház az általa e célra sokszorosított kérdő levélben idejében értesítse a szabadjegytulajdonosokat a bemutató pontos időpontjáról, s ha közlik, hogy el tudnak menni, akkor küldjön a színház meghívóhoz mellékelten 2 db jegyet.

Elhelyezés tekintetében az 1-től 61-ig terjedő sorszámokkal ellátott szabadjegytulajdonosok részére páholyban vagy a földszinti első sorokban biztosítandó hely.

A 60-tól 150-ig terjedő sorszámokkal ellátott szabadjegytulajdonosok részére pedig az előbbieket elhelyezése után következő földszinti sorokban kell helyet biztosítani.

Szabadjegy használatára jogosultak és díszbemutatóra meghívandó¹⁷⁹

- Rákosi Mátyás
- Garó Ernő

¹⁷⁹ vége Kézzel írva kiegészítve

- Farkas Mihály
- Révai József
- Hegedüs András
- Nagy Imre
- Kristóff István
- Dobi István
- Kovács István
- Horváth Márton
- Apró Antal
- Rónai Sándor
- Harustyák József
- Szabó István
- Vas Zoltán
- Zsofinyecz Mihály
- Kiss Károly
- Piros László
- Dénes István
- Hidas István
- Nográdi Sándor
- Bethlen Oszlár
- Dögei Imre
- Molnár Imre
- Nagy Istók József
- Szabó Piroska
- Nagy Dániel
- Péter Gábor
- Biró Zoltán
- Kiss Árpád
- Házi Árpád
- Molnár Erik
- Olt Károly
- Bebrits Lajos
- Erdei Ferenc
- Czottner Sándor
- Sándor László
- Bognár József
- Darvas József
- Ratkó Anna
- Szebek András
- Pongrácz Kálmán
- Jánosi Ferenc
- Mihályfi Ernő
- Erdei Sándor
- Lakatos Éva
- Ónódi Miklós
- Rényi Péter
- M.D.P. (orsz.) kult.aloszt. név nélkül.
- M.D.P. (Bp.) kult.aloszt. név nélkül.
- Mérai Tibor
- Szabad Nép szakk.biz. név nélkül

- Kende István
- Páncél Pál
- Márki Géza
- Szántó Miklós
- Csillag Miklós
- Kenyeres Ágnes
- Redő Ferenc
- Kerek Gábor
- Nemes Dezső
- Hartai László
- Balázs István
- Csetreki Lajos
- Pogány Jenő
- Berczeller Antal
- Kovalcsuk Ferenc
- Ratulovszky János
- Ladányi Ferenc
- Szilágyi Bea
- Gábor Miklós
- Kolb József
- Majercsik Rezső
- Révai Dezső
- Leiter Ernő
- Fábri Zoltán
- Baranyikov F.
- A.Sz. Truszov
- Garics Károly
- Simon Zsuzsa
- Szirmai István
- Majláth Jolán
- *Tóth Aladár*
- *Nádasdy Kálmán*
- Major Tamás
- Horvai István
- Horváth Ferenc
- Szedő Ferenc
- Both Béla
- Bod László
- Gáspár Margit
- Mátrai József
- Fejér István
- Gál Péter
- Vidéki Népszórakoztató V. vezetője
- Bartch Nándor
- Bálint György
- Szedő József
- Téri Árpád
- Bo[...]ki¹⁸⁰ István

¹⁸⁰ Olvashatatlan az eredetiben.

- Deniss Győző
- Kormos Lajos
- Velencsi István
- Színházi Főosztály név nélkül

- „- „- „ -„-
 - „- „- „ -„-
 - „- „- „ -„-
 - „- „- „ -„-
 - „- „- „ -„-
 - „- „- „ -„-
 - „- „- „ -„-

- Fővárosi Tanács XI. Népműv.oszt. név nélkül

- „- „- „ -„- „- „ -„-
 - Játékfilmgyár név nélkül

- „- „ -„-
 - „- „ -„-

- Szinkron név nélkül
- Rádióhivatal név nélkül.

*Jelzet: MNL OL 276. f. 89. cs. 399. őe.
 Géppel írt pizskozat, pecsét és aláírások nélkül.*